

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, професора Мердової Ольги Миколаївни на дисертацію Дмитрієва Дмитра Андрійовича «Адміністративно-правовий статус релігійних організацій та роль Національної поліції України в його забезпеченні», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми. Як відомо, в Україні гарантовано свободу віросповідання, що закріплено в Конституції України. Релігійні організації мають право на існування, самовизначення та виконання своїх обрядів. Визначення та регулювання їх адміністративно-правового статусу має критичне значення для забезпечення реалізації цих прав у правовій площині. З огляду на це, держава зобов'язана здійснювати правове регулювання та контроль за їх діяльністю, що обумовлює належне теоретико-методологічне діяльності такої діяльності.

Релігійні організації мають великий вплив на суспільство, і їх діяльність може як сприяти соціальній стабільності, так і викликати конфлікти між віруючими різних конфесій. У сучасному світі зростає ризик використання релігійних організацій для пропаганди радикальних ідей та розпалювання конфліктів. Не виключенням в цьому аспекті є й Україна, в якій в умовах діючого правового режиму воєнного стану наявні непоодинокі випадки використання релігійних організацій країною агресоркою для дестабілізації ситуації в середині нашої країни. Саме тому, на сьогодні вкрай важливим є дослідження ролі Національної поліції України у забезпеченні правопорядку та запобіганні використанню релігійних організацій для незаконної діяльності, яка може загрожувати національній безпеці. Національна поліція України відіграє ключову роль у забезпеченні громадського порядку, особливо під час релігійних заходів, масових зібрань та святкувань, що вимагає узгодження їх дій з адміністративно-правовими нормами.

Таким чином, запропоноване Д.А. Дмитрієвим комплексне дослідження адміністративно-правового статусу релігійних організацій та ролі

Національної поліції у його забезпеченні є необхідним з точки зору вдосконалення правових механізмів, підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів та забезпечення стабільності та безпеки в країні.

Про актуальність теми дисертації свідчить також її відповідність виконанню низки програмних документів, серед яких Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019), Національна стратегія у сфері прав людини на 2021–2023 роки (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023), План дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р), а також Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 р. № 454). Роботу виконано в межах науково-дослідної теми ДонДУВС «Теоретичні та практичні проблеми державотворення, реформування права та правоохоронної системи в контексті євроінтеграційного вибору України» (державний реєстраційний номер 0120U105582).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, які сформульованих у дисертації. Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації (с. 87-90, с. 157-160, 195-204) є достатньо обґрунтованими з точки зору логіки та методології наукового дослідження. Їх отриманню передувала значна робота з аналізу наукових джерел, в яких висвітлюються питання дослідження адміністративно-правового статусу релігійних організацій та діяльності Національної поліції України щодо його забезпечення.

Використовуючи історико-правовий, логіко-семантичний, догматичний, формально-логічний, системний, структурний, соціологічний, статистичний

методи та метод моделювання проведено теоретичне узагальнення наукових розробок і позицій провідних вчених, що дозволило здобувачеві сформулювати низку важливих наукових положень, висновків та рекомендацій.

Високий ступінь вірогідності та наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено опрацюванням значного обсягу використаних джерел – 192 найменування (с. 205-223).

Комплексність і системність дослідження зазначеної проблематики демонструє структура дисертації Д.А. Дмитрієва. Так, автор, розглядаючи у першому розділі теоретико-правові засади адміністративно-правового статусу релігійних організацій, визначає їх місце як суб'єкта адміністративного права, досліджує сукупність нормативно-правових актів, що його врегульовують, а також визначає прогалини в його у законодавчому регулюванні, в результаті чого ним виокремлено основні ознаки релігійних організацій, запропоновано авторські критерії їх класифікації; обґрунтовано необхідність прийняття нового закону України «Про релігійні організації», акцентовано увагу на невизначеності у положеннях чинного законодавства ряду питань, пов'язаних з діяльністю релігійних організацій, залишилося не визначеними, зокрема їх адміністративно-правовий статус, порядок та підстави створення, реєстрації, здійснення ними основної діяльності та діяльності, яка не відповідає основній меті. Другий розділ присвячено дослідженню реалізації адміністративно-правового статусу релігійних організацій в Україні, в якому автором досліджено особливості їх утворення та реорганізації, визначено засади організації взаємовідносин виконавчих органів влади з релігійними організаціями та охарактеризовано контроль і нагляд органів державної влади за діяльністю зазначених суб'єктів адміністративного права. І вже у третьому розділі дисертантом досліджено особливості забезпечення реалізації органами Національної поліції України права громадян на свободу віросповідання та сформульовано шляхи удосконалення поліцейської діяльності щодо забезпечення громадського порядку при проведенні масових публічних

заходів релігійних організацій.

З огляду на це, рецензоване наукове дослідження є логічним і таким, що відповідає меті та завданням, а його цілісність забезпечується належним структуруванням матеріалу.

Про обґрунтованість та достовірність основних результатів дисертаційної роботи свідчить також рівень їх практичного впровадження у науково-дослідну сферу та освітній процес (с. 25 дисертації).

Основні наукові положення і висновки рецензованої дисертаційної роботи висвітлено у восьми наукових працях, серед яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, чотири тези наукових доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних заходах.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право» і надають авторові право публічного захисту дисертації.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, основними публікаціями дозволяє визнати, що достовірність її результатів не викликає сумніву. Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи визначається тим, що вона є одним із перших у вітчизняній науці адміністративного права комплексних досліджень, присвячених проблемі адміністративно-правового статусу релігійних організацій в Україні та визначенню ролі Національної поліції України в його забезпеченні, зокрема в сучасних умовах воєнного стану та міжрелігійних конфліктів, в результаті якого запропоновано дієві шляхи для розв'язання теоретичних та практичних проблем реалізації адміністративно-правового статусу релігійних організацій, вдосконалення правового регулювання їх діяльності, а також напрями удосконалення діяльності Національної поліції України щодо забезпечення громадського порядку при проведенні масових публічних заходів релігійних організацій. В

роботі теоретично обґрунтовуються та переконливо підтверджуються емпіричними даними висновки, рекомендації та положення, які відрізняються новизною та перспективністю. Значну частину результатів дослідження одержано вперше, окремі положення набули подальшого розвитку та удосконалення.

Погоджуючись у цілому з усіма, визначеними автором науковими положеннями, висновками та пропозиціями, вважаємо за необхідне акцентувати увагу на деяких з них.

Заслуговує на схвалення та підтримку запропоновані авторські визначення ряду понять, зокрема, «релігійна організація» (с. 21), «адміністративно-правовий статус релігійної організації» (с. 22, 53) «релігійне правопорушення» (с. 24, 179) та інші.

Глибоко аналізуючи наукові напрацювання сучасних представників юридичної науки, у підрозділі 1.1. Д.А. Дмитрієв сформулював власну позицію щодо основних ознак релігійної організації (с. 71), до яких віднесено 1) мета створення будь-якої релігійної організації; 2) некомерційний характер її діяльності; 3) добровільність об'єднання віруючих; 4) отримання релігійної освіти та релігійного виховання.

Переконливою є позиція автора в частині виокремлення основних напрямів діяльності органів виконавчої влади, що склалися в практиці взаємодії з релігійними об'єднаннями, до яких автором віднесено такі: аналіз розвитку релігійної ситуації в країні; координація діяльності державних міністерств, відомств у сфері державно-церковних відносин; інформаційно-методичного забезпечення підрозділів по зв'язках з релігійними об'єднаннями; надання релігійним об'єднанням організаційної, правової та методичної допомоги в питаннях соціального служіння, релігійної освіти, благодійності, капеланства; організація контролю за виконанням державними органами влади законодавства у сфері свободи совісті та віросповідання; налагодження обміну досвідом реалізації закону «Про свободу совісті та релігійні організації» між суб'єктами виконавчої влади (с. 137).

Окремо слід зупинитися на важливості вироблених автором пропозицій щодо удосконалення положень Конституції України (с. 195), Кодексу України про адміністративні правопорушення (с. 96, с. 158), Закону «Про свободу совісті та релігійні організації» (с. 65, 158), зокрема сформульованих ним положень в частині внесення змін та доповнень до їх положень, а також обґрунтування пропозицій щодо прийняття Закону України «Про релігійні організації» (с. 3, 89).

Отже, сформульовані в роботі положення мають авторський характер та репрезентують індивідуальне бачення автора на розуміння адміністративно-правового статусу релігійних організацій та визначення ролі Національної поліції України в його забезпеченні. На наш погляд, вони можуть слугувати плідним підґрунтям для подальших досліджень, присвячених зазначеній тематиці.

Висновки і рекомендації дисертації характеризуються високим рівнем достовірності. Про це свідчать успішна апробація на кафедральних заходах, науково-практичних конференціях.

Загалом, викладене свідчить про такі позитивні риси рецензованої дисертаційної роботи, як актуальність, наукова новизна, практична значущість, методологічна обґрунтованість та доступність для сприйняття. Робота Д.А. Дмитрієва є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання, яке полягає в комплексному дослідженні адміністративно-правового статусу релігійних організацій та ролі Національної поліції України в його забезпеченні, що дало можливість визначити дієві шляхи для розв'язання теоретичних та практичних проблем, вдосконалення правових засад їх діяльності, що є важливим як для науки, так і практичної діяльності.

Дисертація виконана українською мовою. Матеріал викладається чітко, послідовно, юридично грамотно, з використанням наукового стилю. Дослідження повною мірою відповідає спеціальності 081 «Право».

Дисертацію оформлено відповідно до вимог, встановлених чинним

законодавством.

В ході вивчення матеріалів дисертаційного дослідження Д.А. Дмитрієва не виявлено фактів порушення академічної доброчесності. Дисертант коректний у здійсненні наукової полеміки, у рецензованій роботі наведені посилання на джерела інформації – ідеї, твердження, відомості, розробки, які згадані у тексті дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Поряд із зазначеними позитивними моментами у рецензованому дослідженні, як і в будь-якій по-справжньому творчій праці, в роботі Д.А. Дмитрієва містяться деякі дискусійні положення та положення, які потребують уточнення, а отже загальна позитивна оцінка дисертації не виключає певних зауважень і побажань, які носять рекомендаційний характер і можуть бути використані автором у подальших наукових дослідженнях.

1. На нашу думку, у розділі 1 дисертантом не достатньо уваги приділено характеристиці гарантій функціонування релігійних організацій, як одного з елементів їх адміністративно-правового статусу, на якому наголошується автором.

2. В цілому підтримуючи висловлену на с. 96 дисертантом пропозицію щодо доповнення Кодексу України про адміністративні правопорушення новою статтею 188-58 «Порушення вимог законодавства про свободу совісті та релігійні організації», спірною вдається запропонована автором диспозиція зазначеної, норми, де конкретизовано назву конкретного закону, вимоги якого повинні бути порушені, а саме Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації». Вважаємо, що правильним є формулювання диспозиції названої статті як бланкетної норми за аналогією формулювання диспозицій інших статей, передбачених главою 15.

3. Досліджуючи у підрозділі 2.3. контроль і нагляд органів державної влади за діяльністю релігійних організацій, дисертантом наголошується про актуальність створення єдиного державного контролюючого органу за

діяльністю релігійних об'єднань (с. 146), потребує уточнення позиція автора про який саме орган йде мова?

4. Потребує уточнення висловлена на с. 193 теза автора про визначення «першочергових задач співробітників міліції», які забезпечують порядок в місцях проведення масових заходів. Така ситуація потребує пояснення: чи то автором використовувалася інформація з ретроспективних джерел, чи то суто технічна помилка.

Висловлені зауваження і побажання не применшують загальної високої оцінки рівня виконання дисертаційної роботи, її теоретичної цінності та практичної значущості, а перелічені дискусійні положення складають підґрунтя для подальших досліджень та продовження роботи щодо удосконалення наукової думки, підтверджують творчий характер праці, яка добре підготовлена і належним чином оформлена.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Наведене вище дає підстави стверджувати, що дисертація Д.А. Дмитрієва на тему: «Адміністративно-правовий статус релігійних організацій та роль Національної поліції України в його забезпеченні», є самостійною та завершеною науковою працею, яка містить нові обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання та є істотним внеском в науку адміністративного права.

Дисертація Дмитрієва Дмитра Анатолійовича на тему «Адміністративно-правовий статус релігійних організацій та роль Національної поліції України в його забезпеченні», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань «Право» за спеціальністю 081 «Право». Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 травня 2024 року № 507), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової

установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами і доповненнями від 03 травня 2024 року № 507) та наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Рецензент –
завідувач кафедри адміністративно-правових
дисциплін факультету №2
Донецького державного університету
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, професор**

Ольга МЕРДОВА